

א.כ.ד.ס

• ידיעון האקדמיה ללשון העברית מרחשוון תש"ף

מפעלו של פרופ' מורג: מהקלטות ועד למרשתת

בט"ו באלול תשע"ט (15 בספטמבר 2019) התקיים בבית האקדמיה ערב עיון במלאת 20 שנה לפטירתו של פרופ' שלמה מורג, שהיה חבר האקדמיה שנים הרבה. בערב הוצג לראשונה האתר החדש של אוסף המרכז לחקר מסורות קהילות ישראל שייסד פרופ' מורג באוניברסיטה העברית. האתר מרכז אלפי קטעי הקלטה יקרי מציאות של מסרנים הקוראים את המקורות העבריים – המקרא, המשנה, התלמוד ועוד – איש ואיש כמסורת עדתו.

את הערב, בהשתתפות **שושנה מורג** רעייתו של פרופ' מורג ובנותיה, הנחתה פרופ' **עפרה תירוש בקר**, שהייתה תלמידתו של מורג. פרופ' **משה בר-אשר** פתח את הערב. הוא העלה על נס את תרומתו של מורג לחקר מסורות הלשון. פרופ' **אהרן ממון** הרצה על מפעל המילון המשווה לרכיב העברי והארמי שבלשונות היהודים והביא דוגמאות לשימושי לשון ייחודיים מתוכו. פרופ' **אליצור בר-אשר סיגל** נשא הרצאה על כתבי היד התימניים של התלמוד ועל מסורת הלשון שלהם. ד"ר **קציעה כ"ץ** סיפרה על חוויותיה כתלמידה של מורג וכמי שעבדה לצידו שנים הרבה במרכז המסורות (ראו את דבריה בעמ' 6). ד"ר **אדם בן נון** הרצה על מקורותיו של נוסח התורה התימני, ובתחילת דבריו סיפר על שיחות טלפון שערך כנער עם פרופ' מורג, ובהן שאל אותו על הגיות ייחודיות ששמע מפי זקני תימן. ד"ר **דורון יעקב** הרצה על חשיבות מפעלו המחקרי של מורג בהנצחת מסורות הלשון של קהילות ישראל ודיווח על העברת אוסף המרכז לאקדמיה. **גליה בלס** הציגה את האתר החדש, והשמיעה דוגמאות מן ההקלטות הזמינות באתר. בחתימת הערב הודתה בתו של פרופ' מורג, **אריאלה מן**, בשם משפחתה על החייאת מפעלו הכביר של אביה לשימור מסורות הלשון. את הערב ליווה בשירה ובניגון האומן **יונתן צורף**.

ספר היובל לכבוד פרופ' חיים כהן, עורך המילון ההיסטורי

בד' באלול תשע"ט (4 בספטמבר 2019) התקיים בבית האקדמיה ערב עיון לכבוד מלאת 70 שנים לפרופ' **חיים כהן**, עורך המילון ההיסטורי, ולרגל יציאתו לאור של כרך פא של לשוננו, שהוקדש לו. פרופ' **משה בר-אשר**, נשיא האקדמיה, בירך את פרופ' כהן, והעניק לו את הכרך – שחותם תקופה בת 20 שנה שבה היה פרופ' בר-אשר עורך כתב העת.

פרופ' **משה פלורנטין** פתח את הערב בדברי ברכה, ואחריהם נישאו שלוש הרצאות: ד"ר **ורד סיידין** דיברה על התגלגלות משמיעה של צורות הפעול 'לחוק' ו'לחוק'; ד"ר **אמיר געש**, ראש מדור העברית

המשוערבת במפעל המילון ההיסטורי, עסק ב"נח הרפה" ובהטעמה בתורת הלשון של יהודה בן דוד המכונה חיוג; ד"ר **אלכסיי (אליהו) יודיצקי**, ראש מדור הספרות העתיקה במפעל המילון, דיבר על מחיקות ותיקונים בכתב יד קאופמן ועל מה שאפשר ללמוד מהם על מסורת הסופר.

ד"ר **רחל עופר** קראה שירים עבריים העוסקים בשאול המלך ובתפילה.

בשם בני המשפחה בירך הבן ד"ר **עודד כהן**. בחתימת הערב הודה פרופ' כהן בדברים נרגשים לנשיא האקדמיה ועורך לשוננו, פרופ' בר-אשר, לבני משפחתו, לתלמידיו ולחבריו, ובראשם לכל מי שניאותו לכבדו מפרי מחקריהם.

1,400 מונחים משפטיים חדשים

בישיבת מליאת האקדמיה בסיוון תשע"ט (יוני 2019) אושר המילון למונחי הדין האזרחי ובו למעלה מ-1,400 מונחים. מילון זה הוא פרי עבודתה של הוועדה למונחי משפט, שפעלה כמעט שלושים שנה באקדמיה. בחברי הוועדה: פרופ' **משה בר-אשר**, שופטי בית המשפט העליון לשעבר **צבי טל** ו**אליקים רובינשטיין**, פרופ' **גבריאלה שלו** (ראו את דבריה בעמ' 3), פרופ' **אביעד הכהן** ו**יהושע שופמן**, לשעבר המשנה ליועץ המשפטי לממשלה.

עוד בגיליון

- "העברית ולשונות היהודים" מאת אהרן ממון
- "המינוח – נקודת המוצא לכל דיון משפטי" מאת גבריאלה שלו
- למד לשונך – מונחי משפט
- לזכרו של ישראל בן-דוד
- "מן הארכיון: התפלה, המתקה או תפלוז?" מאת יעקב עציון

העברית ולשונות היהודים

אהרן ממן

עתיקים העולים ומגיעים עד תקופת חיותה של העברית בימי הבית השני, אלא גם יצר וחדש בתוכה כדרך שלשון טבעית יוצרת ומחדשת. לפי זה, מעולם לא זנחנו את העברית וגם היא מעולם לא הייתה זרה בפנינו. נס תחיית הדיבור הוא אפוא סוג של יצירה יש מיש ולא בריאה יש מאין. מעיקרא, תחומי העניין שלי היו העברית המשווערת והתגבשות הדקדוק העברי מראשיתו. לכן היו מכוונים העבודה הסמינריונית על 'כתאב אלחאוי לרב האיי גאון' (שלימים פרקים ממנה עובדו ופורסמו כמאמר ב'תרביץ' בשנת תש"ס), חיבור הגמר לתואר המוסמך על 'העברית של טוביה בן משה המעתיק', וביתר שאת חיבור הדקדוק שעסק בהשוואות אוצר המילים של העברית לערבית ולארמית בחיבורי הבלשנות בימי הביניים.⁵ עם זה כבר בתואר הראשון נחשפתי ללשונות היהודים ולמסורות הלשון, וברבות הזמן למדתי שהן מציבות משימות דחופות. בסמינר של פרופ' חיים בלנק ז"ל כתבתי עבודה סמינריונית על היבט ייחודי של המוגרבת היהודית – 'ההטעמה וההארכה בלהג יהודי צפרו (מרוקו)'; את מסורות הלשון למדתי 'תוך כדי תנועה' בעבודתי ב'מפעל מסורות הלשון של עדות ישראל'. תיאור מסורת הקריאה של יהודי תיטואן (מסורות א) היה פועל יוצא של עלייתו ארצה של הרב שלמה בן־זקן מתיטואן. וכבר אז ראיתי במוחש איך מסרנים הולכים ומתמעטים, שכן הרב בן־זקן נפטר חודשים ספורים לאחר שהקלטנו אותו.

בשנת תשנ"א ההדיר הרב דוד בן ישמ"ח עובדיה⁶ מחדש את פירוש כוס אליהו להגדה של פסח מאת הרב אליהו בן הרוש.⁷ הוא הביא בה כמה נספחים, ובהם את "תרגום כל ההגדה ללשון ערבי כפי שהיה נהוג לתרגם כל קטע וקטע לבני הבית נשים וטף".⁸ מייד בקריאה ראשונה שמתי לב שהלהג הערבי של התרגום אינו מייצג את להג צפרו. חיפשתי מסרנים חיים שאולי זוכרים את הנוסח ההוא, אך לא נמצא לי אדם כזה, ולא מצאתי זכר לתרגום ההוא אלא בהקלטות ישנות במפעל מסורות הלשון. היה זה לקח חשוב לערך הרב של שימור המסורות האובדות הללו. כך הלכה וצמחה הדאגה למסורות הקריאה וללשונות היהודים שמחקרן לא הוחל או לא מוצה עד אז.

בשנת תשנ"ה הצטרפתי לניהול מפעל מסורות הלשון שהפך בתשנ"ז ל'מרכז לחקר מסורות קהילות ישראל'. לאחר פטירתו הפתאומית של פרופ' שלמה מורג בשלהי תשנ"ט הוטלה עליי האחריות לפעילות המחקרית של המפעל, והמשכתי את קיום הסדנה השבועית עד שפרשתי מן ההוראה בסוף תשע"ו. קודם לכן, בתשע"ג, הגעתי להכרה שלמרות ניהול מסד הנתונים שהלך ותפח משבוע לשבוע, ושניתן להמשיכו עד אין קץ, איש לא יוכל להעריך את היקף האוסף ועומקו מבלי לראות את מלוא החומר בספר ממשי, מודפס, גם לא המסרנים ועוזרי המחקר. על כן לאחר שני עשורים

אחד המאפיינים של לשונות היהודים שהחוקרים מסכימים עליו הוא המרכיב העברי שבהן. בשנים האחרונות ניסיתי להרחיב את מוטת המאפיין הזה לכדי 'המרכיב היהודי', שאין 'המרכיב העברי' אלא חלק ממנו, והוא כל מה שלא היה מעיקרא במצע האם של אותה לשון ונתחדש בדיבור של היהודים. דבר זה נכון ליוונית של תרגום השבעים, לארמית היהודית לגווניה ולגלגוליה, לערבית היהודית ללהגיה, דרך הטייטש והספרדית היהודית ועד לאחרון ה'להגים' היהודיים שעדיין מדוברים בימינו בשפה כלשהי.

המרכיב היהודי שאינו עברית כפשוטה צמח בדרך כלל מתוך תרגומי בבואה (calque) של טקסטים או מונחים עבריים, בין שמרכיבי היסוד של התרגום שימשו מעיקרא בלשון המוצא בין שנתחדשו בה. דוגמה לכך הם המונחים *olokaústos* 'ר'צעידה' לתרגום 'עולה' בתורה (קורבן עולה המוקטר כליל על המזבח). הראשון – על פי תרגום השבעים, והשני – מתפסיר רס"ג: מובן שהמושג היהודי המונחים היווני והערבי אך הוסבו להתאים בתוכנם למושג העברי. לפי בלונדהיים,⁹ *kaustón* (מילולית 'נשרף') שימש ביוון העתיקה כינוי לקורבן פגני או לזבחי מתים, ועם זה לשבעים הדבר לא הפריע והם התאימו את המונח למובן המקראי. מונחים כאלו מכוונים **הבראיזמים** והם נוצרו כתרגומי שאילה או כשאלית משמעות. ה'טייטש', ה'תפסיר', ה'שרח' ודומיהם מייצגים במובהק את התופעה.

אשר למרכיב העברי, התופעה נרחבת וידועה למדי. הינה דוגמה: **דרך ארץ תהדר בצואב** *dírix íris tæhdór bæš-šwáb* = 'הנימוס מחייב שתדבר במתינות'. אלפי ביטויים מעין זה מלהגי הערבית היהודית, מן הפרסית היהודית, מן הגאורגית היהודית ועוד כונסו בדור האחרון במפעל 'המילון המשווה למרכיב העברי בלשונות היהודים'.⁴

כמה מעלות טובות לחקר המרכיב העברי בלשונות היהודים

לשונות היהודים הן חלק מההיסטוריה התרבותית של עם ישראל, וחשוב לתעד ולחקור אותן כדי לשמר את התופעה לפני שתיעלם לגמרי בדור הבא. כשם שבגלויות חיינו 'גוי בקרב גוי' כך היה המרכיב העברי והיהודי כביכול 'לשון בתוך לשון', ואולי התייעוד גם ישווה לגד עיינינו את טעמים המר של הגלות והפיזור.

המרכיב העברי שימר את ההיבט הפונטי של הגיית מילים וצירופים עבריים גם כשהיה משובץ בלשונות אחרות. פן זה מצטרף לקריאה המסורתית של טקסטים עבריים וארמיים, הן ליטורגיים הן פרה-ליטורגיים.

מעלה נוספת לחקר המרכיב העברי היא שיש בו כדי להסביר את 'נס' תחיית הדיבור העברי בשלהי המאה התשע-עשרה. מתברר שהמרכיב העברי חי ופעל בתוך לשונות היהודים ולא רק שימר לשונות ושימושים

1. ראו D. Suzanne, *Recherches sur le Vocabulaire du Culte dans la Septante*, Paris 1966, פרק xi, שם נידון הערך 'עולה' ותרגומיו בספטואגיטה *olokaústos* ו-*olokaústωσις* ומונחים דומים (עמ' 239 ואילך); ראו גם בלונדהיים, הערה 3 להלן.
2. המונח היווני בגלגולו הלטיני והאנגלי (holocaust) נעשה לצערנו כינוי לועזי לשואה מתוך תודעת השרפה הנוראה אשר שרפו הנאצים את בני עמנו.
3. ראו D. S. Blondheim, *Les parlers judéo-romans et la Vetus latina: Étude sur les rapports entre les traductions bibliques en langue romane des Juifs au moyen âge et les anciennes versions*, Paris 1925, pp. 54–55, 174.
4. א' ממן, מילון משווה למרכיב העברי בלשונות היהודים (על יסוד האוסף של שלמה מורג ז"ל), מהדורה מתוקנת ומורחבת (עדה ולשון, לר), ירושלים תשע"ט. הדוגמה כאן היא מעמוד 193.

5. השוואות אוצר המילים של העברית לערבית ולארמית בחיבורי הבלשנות העברית למן רס"ג (ראשית המאה ה'י) ועד אבן ברוך (ראשית המאה ה'יב), פרסומי המדרשה ללימודים מתקדמים, האוניברסיטה העברית, ירושלים תשמ"ו; *Comparative Semitic Philology in the Middle-Ages: From Sa'adiah Gaon to Ibn Barūn (10th–12th cent.)*, Leiden and Boston 2004.
6. הרב עובדיה שימש ראש ישיבת 'בית דוד' בצפרו, מרוקו, אב בית-הדין, והיה מנהיגה הבלתי מעורער של קהילת צפרו במשך שני הדורות האחרונים לקיומה, עד עליות ההמונים ארצה בשנות השישים של המאה שעברה.
7. הוצאת 'מכון להוצאת ספרים וכת"י ישמח לב – תורת משה', ירושלים תשנ"א.
8. שרח ההגדה נדפס בעמ' 177–188.

המינוח – נקודת המוצא לכל דיון משפטי גבריאלה שלו

החוק, החוזה, הצוואה או פסק הדין. הלשון הכתובה והמדוברת היא כלי העבודה או כלי הנגינה, אפשר לומר, של המשפטן, עורך הדין הטוען בפני בית המשפט, השופט הכותב פסק דין, המרצה למשפט שנושא דברים מעל הקתדרה, הסטודנט למשפטים הכותב עבודה או בחינה בידי חוזים – הכול מתחיל בלשון המשפטית.

נוסף על כך, בעיקר בתחום הדין האזרחי הגדרת תופעה היא תנאי מוקדם לחקר התופעה ולהבנתה. אי אפשר להבין את הדין בלי הגדרת מונחיו. הגדרה מדויקת חיונית כדי להבטיח הרמוניה ודיון אחיד ושיטתי. המונח המשפטי המדויק, המגדיר את התופעה המשפטית, הוא נקודת המוצא והבסיס לכל דיון משפטי. משמעות המינוח חיונית אפוא לשם עיצוב נכון של המציאות המשפטית וקביעת התופעות המשפטיות במקומן הראוי. כך במשפט בכלל וכך במיוחד בתחום הדין האזרחי, שכן דווקא בו המונחים מעצם טבעם מוגדרים ומדויקים פחות מבתחום הדין הפלילי או במשפט החוקתי.

מנגד, במקום שבו טמון כוחו של מינוח נעוץ גם סיכנו של מינוח. כשלים רבים נגרמים עקב ליקויים בניסוח ובמינוח. מונחים מעורפלים, מבולבלים, מטושטשים – סופם שייצרו סבך עיוני המעורר אי-ודאות בדין.

אני רוצה להגיד משהו אקטואלי. כידוע לכם, מתחוללת כיום סערה של ממש בדבר כוחו של בית המשפט להשפיע על פעילותן והחלטותיהן של רשויות השלטון האחרות. כך בתחום המשפט בכלל, כך גם בתחום המשפט האזרחי, שרחוק מאוד מהסערה הציבורית הפוליטית, מהכותרות, מכל מה שנכתב עכשיו.

בתחום הדין האזרחי ניטשת המחלוקת בשאלה מה כוחו של בית המשפט לפרש חוזים ולהתערב ברצון המודע של הפרט, ומה מקור סמכותו של בית המשפט להתערב בחוזים. כאשר בית המשפט מפרש חוזה, האם יש לו סמכות לפרש את דברי הצדדים, את המונחים שנקטו, את הלשון שבה השתמשו – בניגוד לרצונם המובע, המפורש, בניגוד ללשון?

שורשי מחלוקת זו בפסק דין שכל שולית משפטים מכי, פסק הדין של אהרן ברק בעניין אפרופים, פסק דין שנמשך והגיע לדיון נוסף לאחר שנים רבות – והוויכוח עדיין ניטש בדבר כוחו של מילים וכוחם של מונחים. אסיים בציטוט דבריו של בר פלוגתא של השופט ברק, חברנו הקרוב השופט מישאל חשין ז"ל. קשה לי עדיין להזכיר אותו בלשון עבר, אבל אלה דברים שהוא כתב, שמבקשים להחזיר את עטרת הלשון ליושנה ולהשיב את הבכורה ללשון החוזה:

"ידענו כולנו – במיוחד יודעים זאת עורכי הדין המעסיקים עצמם בניסוחם של חוזים – כמה יגיעות מתייגעים צדדים ונציגיהם לעת שמנסחים הם חוזה; כמה עמלים עורכי דין המדקדקים בכל מילה ובכל ביטוי, בכל תו ותג, בכל פסיק ונקודה; כמה ישיבות תהינה, כמה דיונים ייערכו, כמה ויכוחים יהיו כמעט על כל פסקה, כמעט על כל משפט; כמה טיטות תוחלפנה בטרם יגיעו הצדדים ובאי כוחם אל עמק השווה, וינסחו חוזה מוסכם על הכול. כל כך בחוזים 'בינוניים', קל וחומר בחוזים הנסבים על מיליוני מיליונים".

ובסיום, עד שתיפתר המחלוקת הזאת בין מצדדי לשון המשפט והמושגים המדויקים והניסוחים הנכונים ובין מי שנחשבים בתחום הזה ליברליים, נדמה לי שזה המקום וזה הרגע לברך על המוגמר, לפחות בתחום הציות והכבוד לאות השחורה, black letter, של הדין האזרחי, למונחיו השונים והרבים, המונחים כעת על שולחנה של המליאה הנכבדה הזאת. תודה רבה.

נקפו שנים הרבה – שלושה עשורים – מאז התכנסנו כאן לראשונה, אנו חברי הוועדה למונחי משפט בראשותו של המשנה לנשיא בית המשפט העליון, ידידנו האהוב פרופ' מנחם אילון.

אני רוצה לומר עד כמה נהניתי – ממש נהניתי – ממאות הישיבות שהתקיימו כאן. למדתי המון בכל אחת מן הישיבות; הרוח שנשבה בהן הייתה רוח ירושלמית, רעננה, מלומדת, נינוחה. כל ישיבה הייתה מלאה בסיפורים וחוכמה מאוצר החוכמה היהודית והבלשנית.

תחום הדין האזרחי, שרשימת מונחיו מוצגת כיום לפניכם, הוא תחום עצום וחשוב. הוא כולל את כל ענפי המשפט המסדירים את היחסים בין פרטים או גופים מאוגדים ובין עצמם. הוא הרבה פחות מלהיב מתחום המשפט הפלילי ומתחום המשפט החוקתי, ולכן נמצא הרבה פחות במוקד העניין הציבורי והתקשורתי.

המשפט האזרחי הוא גם תחום הרבה יותר סבוך, הרבה יותר אנליטי, ואם יורשה לי לומר, מבחינה אינטלקטואלית הרבה יותר מעניין. תחום זה הוא חלק הארי בעיסוקם של עורכי דין, שופטים, חוקרי משפט, סטודנטים ומשפטנים בכלל. לא יפלא אפוא שנקפו שנים כה רבות, ועברנו על מונחים כה רבים – 1,444 במספר – עד שהגענו לברך היום על המוגמה.

כמו בכל תחום מדעי, ולדעתי בחקר המשפט האזרחי אף יותר מבתחומי מדע אחרים, יש חשיבות רבה ללשון ולמונחים. עיסוק במשפט נפתח תמיד בטקסט, במילים, וטעון פרשנות של מילים, והיו אלה מילותיו של

העברית ולשונות היהודים

המשך מעמוד קודם

של מלאכת כינוס גמלה בליבי ההחלטה להוציא מהדורה ראשונה של המילון למרכיב העברי של לשונות היהודים, החלטה שהצדיקה את עצמה ופעלה בשני מישורים. המסרנים ועוזרי המחקר יכלו להיווכח שיש שחר לפעולתם ולראות בעין את מלוא תרומתם, ובעיקר יכלו לבחון את הדברים שהציגו במשך השנים כערכים רצופים במילון. מאז התחלתי בפעילות אינטנסיבית של השלמות ותיקונים, ששיאה בהוצאת המהדורה המתוקנת והמורחבת החדשה באביב תשע"ט. קשה לתת במסגרת זו סקירה מלאה על המפעל הזה, אבל על שמך מנהו יוכלו המעוניינים לקרוא במבואות למילון ואף במילון גופו. אין צריך לומר שהמפעל הזה היה באופיו מפעל הצלה, הצלת חומרים שלפי טבעם אובדים כשהם ניתקים מסביבתם המקורית.

לאחר כינוס החומר רצוי שיבואו עתה רובדי מחקר נוספים, חברתיים-לשוניים ואחרים. עשרים וחמש שנות השקעה במפעל זה עוררו אותי גם לחשוב על היבטים תאורטיים הנוגעים הן למלאכת כינוס אוצר המילים והצירופים בלשונות היהודים – למשל, איך להבחין בביטוי שאול כשמדובר בשתי לשונות קוגנטיות (כגון עברית בתוך ערבית, והרי שתי הלשונות שמיות) – הן לשאלות על מאפייניהן, כגון השאלה הטריטוריאלית לכאורה מהי ההגדרה המדעית של 'לשון יהודית', שנדרשתי אליה בזמן האחרון.⁹

9. A. Maman, "What is a Jewish Language?", *Jewish Languages: Text Specimens, Grammatical, Lexical, and Cultural Sketches*, ed. L. Edzard and O. Tirosch-Becker, Wiesbaden [בדפוס]; וכן בהרצאה שכותרתה "מבט חדש על לשונות היהודים", ביום עיון שנערך לכבוד פרופ' משה בר-אשר בהגיעו לגבורות, באקדמיה הלאומית הישראלית למדעים בכ"א בסיוון תשע"ט (24 ביוני 2019).

הַסְרַת פְּלִילִיּוֹת

■ (באנגלית: decriminalization)

הפיכת התנהגות מסוימת שהייתה מוגדרת כעבירה פלילית להתנהגות שאינה נושאת עוד אחריות פלילית. אין מדובר בהתרת המעשה, אלא בביטול השימוש בדין הפלילי לטיפול בו. המעשה האסור עשוי לגרור ענישה מסוג אחר, בתחום המנהלי או בתחום האזרחי. בציבור רווח אי-הפללה.

הַתְּרָה לְפִי חֹק

■ (באנגלית: legalization, legalisation)

(התרה לפי חוק)

התרה של פעולה שהייתה אסורה על פי החוק והפיכתה למותרת. לדוגמה, בקרב הקוראים לשינוי היחס לשימוש בקנבוס יש הדוגלים בהסרת הפליליות על ידי ביטול התוצאות הפליליות של השימוש האסור, ויש המציעים התרה לפי חוק שפירושה שלא יהיה איסור כלל על השימוש בקנבוס.

זְכוּת הַתְּחַיִּיבוּתִית

■ זכות אוֹבְלִיגַטוֹרִית (באנגלית: obligatory right)

(זכות התחייבותית)

זכות שנובעת מהתחייבות. שלא כמו זכות קניינית כגון בעלות על נכס, המחייבת את כל העולם כלפי בעל הזכות, זכות התחייבותית מחייבת רק את מי שהתחייב כלפי בעל הזכות, למשל זכות בנכס שנובעת מחוזה שכירות.

עֶסְקָה מְשֻׁלֶּבֶת

■ עסקת קומבינציה (באנגלית: combination transaction)

עסקת חליפין שבה בעל מקרקעין מוסר או מוכר חלק מהקרקע או חלק מזכויות השימוש בה תמורת שירותי בנייה – לרוב דירות, משרדים או חנויות. בדרך כלל מקצת מהיחידות שייבנו יהיו בבעלות בעל הקרקע המקורי ומקצתן בבעלות הקבלן.

שֹׁכֵר טְרַחָה עֵתִי

■ (באנגלית: retainer)

(שכר טרחה עיתי)

צורת התקשרות עם נותן שירות שבה משולם לו סכום כסף קבוע מדי חודש או תקופה קצובה אחרת תמורת השירות. כלומר התשלום אינו מותנה בביצוע כל שירות בנפרד.

בעלונים אלו מונחים מן המילון למונחי הדין האזרחי ומן ההשלמות למונחי הדין הפלילי שאושרו במליאת האקדמיה בסיוון תשע"ט (יוני 2019). תודה לחברי הוועדה למונחי המשפט יהושע שופמן וגבריאלה שלו על העזרה בהכנת עלונים אלו.

אַזְלַת הוֹרוֹת

(אוזלת הורות)

■ (unfit parenthood: באנגלית)

חוסר יכולת של הורה לדאוג לצרכים של ילדו כראוי. המונח משמש לצד המונח אי־מסוגלות הורית. המונח מבוסס על הצירוף אַזְלַת יָד (דברים לב, לו). במקור זהו צירוף של פועל ושם – אַזְלַת היא צורת עבר נסתרת (במקום אַזְלָה על דרך הֶלְכָה) והאות ת שבסופה היא צורן הנקבה הקדום; פירושו המקורי של הצירוף 'נגמר הכוח'. לימים המילה 'אזלת' נתפסה כשם עצם בצורת נסמך ובקמץ קטן, והצירוף הובן כ'חוסר אונים'.

רְאִיָּה הַבֹּאֶה בְּעֵבֶרָה

(ראיה הבאה בעבירה)

■ (fruit of the poisonous tree: באנגלית)

ראיה המושגת כתולדה של פעולה בלתי חוקית של הרשות. בשיטות המשפט בעולם יש עמדות שונות לראיות מסוג זה. בישראל נפסק כי לבית המשפט יש שיקול דעת לפסול ראיה שהושגה שלא כדין אם קבלתה תיצור פגיעה מהותית בזכותו של הנאשם למשפט הוגן. המונח נטבע על פי הצירוף התלמודי 'מצווה הבאה בעבירה', שעניינו קיום מצווה מתוך עבירה או הגורר לעבירה. הביטוי 'פירות העץ המורעל' הוא תרגום מן הלעז.

שִׁיטָּה יְרִיבִנִּית

■ שיטה אדוורסרית (adversarial system: באנגלית)

שיטת משפט שבה הצדדים מתעמתים זה עם זה, ותפקידו של בית המשפט – השופט או חבר מושבעים – להכריע ביניהם על פי העובדות והראיות שהם מביאים לפניו. השיטה מקובלת בבריטניה ובארצות שירשו את שיטת המשפט הבריטי, המכונה 'המשפט המקובל', ובכללן ישראל. שם התואר 'יריבני' מחליף את המילה אדוורסרי ששורשיה בלטינית ועניינה 'אויב, יריב'.

שִׁיטָּה חֲקִרָנִית

■ שיטה אינקוויזיטורית (inquisitorial system: באנגלית)

שיטת משפט שבה לבית המשפט, ובכלל זה לשופט, יש תפקיד פעיל בהשגת הראיות ובגילוי העובדות. השיטה מקובלת בארצות מערב אירופה כגון צרפת. שם התואר 'חקרני' מחליף את המילה אינקוויזיטורי ששורשיה בלטינית ועניינה 'חקירה'.

תַּאגִּיד חֲקוּק, תַּאגִּיד שֶׁהוּקָם בְּחֻקוֹק

■ תאגיד סטטוטורי (statutory corporation: באנגלית)

(תאגיד חקוק, תאגיד שהוקם בחיקוק)

תאגיד שהוקם בדרך של חקיקת חוק (או במקרים נדירים בחקיקת משנה של הרשות המבצעת). החוק קובע את אופן הקמתו, את מטרותו, את מבנהו ואת סמכויותיו של התאגיד המוקם. דוגמה לתאגיד חקוק היא האקדמיה ללשון העברית שהוקמה על פי "חוק המוסד העליון ללשון העברית", התשי"ג-1953.

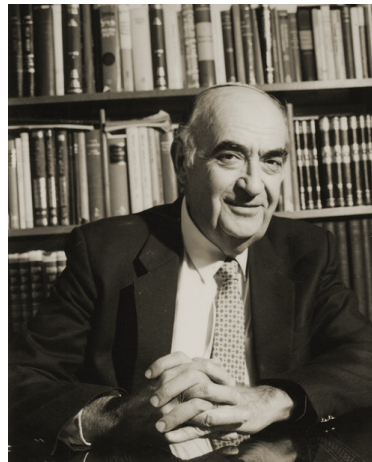
מורי שלמה מורג

קציעה כץ

בנושא אחר בעת ובעונה אחת. ואני משתאה לנוכח היכולת הייחודית שלו.

פתקים פתקים היו לו, לשלמה. הוא היה כותב פתקים וקורא פתקים. שולף פתק מכיס אחד ותוחב פתק לכיס אחר. תזכורות. אולי מאמר שיש לשוב אליו, אולי מילה לבחון, אולי מראה מקום. הוא אף היה משאיר לי פתקים על דלת חדרי, מוצמדים בנייר דבק – הייתי חייב ללכת, אתקשר. אשוב בעוד שעה. כך, בין מקטרת למקטרת ובין פתק לפתק, היינו משוחחים. לא רק בענייני לשון שוחחנו, שכן חיבה מיוחדת הייתה לו, לשלמה, לספרות. המלצנו זה לזה על ספר טוב שקראנו, החלפנו חוויות של קריאה. גם ענייני היום עלו, ואפילו פוליטיקה. מדי שנים אחדות, כאשר יצא לשנת שבתון מחוץ לארץ, נהג שלמה לשלוח איגרות. בין שעסקו בנושאי מפעל מסורות הלשון ובין בנושאים אחרים, הן תמיד היו מופת של כתיבה, בסגנון הציורי, העשיר במטפורות, כמו נכתבו מתוך השראה של כותב יצירה ספרותית.

לימים הייתה הידידות בינינו לידידות בין משפחותינו – משפחתו שלו ומשפחתי שלי. כך, באחת משהיותי בשבתון בקיימברידג' הריץ שלמה איגרת אל בעלי, שהיה אדריכל-אומן, ובה בקשה אם יוכל להכין דבר מזכרת ברוח תרבותה של קהילת תימן, שיהיה אפשר לתלותו על קיר המזכרות באוניברסיטת קיימברידג'. בעלי נעתה, כמובן, ליקט פריטי צורפות תימניים, הרכיב מהם מעין תכשיט, הניחו על מצע של קטיפה כחולה, נתן אותו בתוך מסגרת, ושלח אליו לקיימברידג'. כל כך התפעל שלמה ממעשה המרכבה, וכל כך הודה לבעלי על כך. והיה קולו, שכמו הותכו בו גוני גוונים משל הקול האנושי. היה דומה בעיניי שהוא עוד המשיך להלך במסדרונות, באוניברסיטה, ימים רבים אחרי לכתו שלו.

קציעה כץ נושאת דברים בערב לזכרו של פרופ' מורג ז"ל (למעלה) צילום: דימה פבלנקו

אמרו שיש לו פסנתר בגרון, ואוזן כרויה להבחין דקידקויות של צלילי דיבור ויכולת יוצאת דופן לדייק אותם.

זאת למדתי על מי שיהיה מורי, פרופ' שלמה מורג, עוד בטרם ראיתיו, מפי השמועה. מן הידועות הוא כי אין תלמיד אחד נוטל ממורו בדיוק את מה שנוטל ממנו תלמיד אחר.

לא אדבר כאן הערב על מה שנטלתי מן הידע הבלתי נדלה שהרעיק פרופ' מורג על תלמידיו הרבים, כי אם על חוויות מהיות מורה ותלמידתו, פכים קטנים מאלו שהתקבעו בזיכרוני מתקופה של עשרות שנות היכרות, וממרחק של עשרים שנה.

בצעדי היכרותנו הראשונים הביא אותי מורג אל החדר באוניברסיטה בגבעת רם ששכן בו מפעל

מסורות הלשון של עדות ישראל, וביקש שישמיעו לי קריאה מפיו של מידען בן עדה מן העדות, הקלטה מתוך רשמקול סלילים. זאת ללא כל הכנה מוקדמת ומבלי שיהיה לפניי הטקסט הכתוב שהיה לנגד עיניו של הקורא בקריאתו. מורג עצמו יצא מהחדר, והותיר אותי בו מבולבלת ונבוכה עם צלילי שפה שלא זיהיתי, אם גם ידעתי שהיא עברית.

בו במקום חשבתי לסגת, לבחור לי תחום אחר למחקר. אבל איך נסוגים? כעבור שעה קלה נכנס מורג אל החדר, ואני נאלמתי

דום. אפשר שמפני יראת הכבוד לא העזתי לומר לו כי החלטתי שאני מוותרת. מורג, שככל הנראה הבחין במצוקתי, חיך קלות ואמר לי: ככה זה בהתחלה. מתרגלים. עוד תראי שהוא תחום מרתק. ואני נשארתי. אפשר לומר נשאבתי אל התחום המיוחד, שפרופ' מורג הבטיח לי שיש בו גם מגע אנושי עם נושאי מסורות הקריאה עצמם, שהם לא רק קריינים של טקסטים כי אם מספרי סיפורים על הווי קהילתם, על מנהגיהם, על תרבותם.

אחר כך היו הכרטיסיות. כך בעידן שלפני היות המחשב בשירות המחקר כרטיס לכל מילה. והיו דיונים, והבהרות, והתייחסות אל כתבי יד. אז היה מורי, פרופ' מורג, מוציא את המקטרת שלו, מנקה אותה משיירי הטבק השרוף, מקנח במכה אחת על סוליית הנעל והמקטרת נקיה, ואפשר לפטם אותה. ריח מתקתק של טבק היה אז מתפשט בחדר. למותר לציין שהיה זה לפני היות החוקר האוסר על עישון במקום ציבורי. כך, בין מקטרת למקטרת, התחלתי לקרוא לו שלמה.

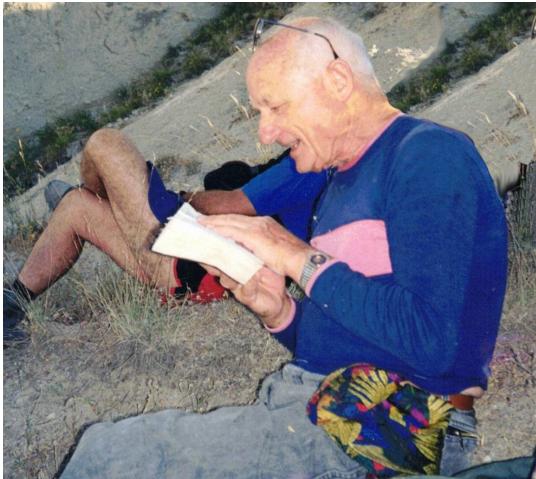
לפעמים, בין כרטיסייה לכרטיסייה, הוא היה נפנה לכתוב דבר מה חשוב. רק כמה דקות, היה מתנצל בפניי. ואז, יש אשר היה הטלפון מצלצל, ובעודו ממשיך בכתיבה היה מרים את השפופרת ומדבר. כותב בנושא אחד ומדבר

אירועים אחרונים

- בט' באלול, 9 בספטמבר, התקיים באוניברסיטת בר-אילן כינוס מדעי מטעם האקדמיה ללשון העברית והאוניברסיטה בכותרת "ולשונו תדבר משפט". הכינוס עסק בסוגיות משפטיות, הלכתיות ולשוניות, וכלל חמישה מושבים: לשון המשפט – פרשנות והלכה; מדברי משפטים; לשון המשפט – לשונות אחרות; לשון המשפט בישראל; רעיונות לעתיד.

* דברים שנאמרו בערב העיון באקדמיה בט"ו באלול תשע"ט, 15 בספטמבר 2019.

לזכרו של ישראל בן-דוד (תרפ"ה-תשע"ט)

ישראל בן-דוד קורא בתנ"ך בטיול משפחתי

בי"ט באב תשע"ט הלך לעולמו ד"ר ישראל בן-דוד, והוא שבע ימים. במכתב שכתב לפרופ' זאב בן-חיים לקראת קליטתו כעובד מדעי במפעל המילון ההיסטורי של האקדמיה סיפר בן-דוד על עצמו:

נולדתי ביום 18 בדצמבר 1924 בווינה. [...] עליתי ארצה לבדי לאחר פלישת הנאצים לאוסטריה בשנת 1938, ואני בן 13, ובאתי למוסד הילדים "אהבה" שבקרית-ביאליק [...]. החל בגיל 14 קראתי את פרקי היום בתנ"ך עם ד"ר משה קלנר המנוח. בן 17 עברתי לקיבוץ שדה-אליהו שבעמק בית-שאן, ובן 18 התגייסתי לצבא הבריטי. בהיותי במחנה סרפנד הנהגתי בספריית המחנה קריאת פרקי היום בתנ"ך יחד עם הספרן, הלוא הוא בצלאל שחר, היום מנהל המחלקה לתרבות של ההסתדרות. [...] בימים ההם התחלתי לתקן את מהדורות מקראות גדולות של שוקן, במקור לפי המסורה ולפי מנחת-שי, ואף באתי בקשרי מכתבים עם ד"ר עלי איתן מוועד הלשון העברית ועם מר יצחק אבינרי. ניסיתי ללמוד ערבית ואנגלית מתוך הקוראן בשתי הלשונות הללו, אך התקשיתי בדבר והמרתי את הקוראן בתנ"ך ערבי.

בן-דוד התגייס להגנה, נלחם במלחמת השחרור, נפצע בירושלים, ולאחר החלמתו השתתף כקצין במבצע חורב. לאחר כמה שנים שבהן שימש מורה חזר לעסוק בלשון כמגיה ומנכד, עבד במוסד ביאליק, עבד עם פרופ' טור-סיני בסיום מילון בן-יהודה, ומשנת תשט"ז עבד עם אברהם אבן-שושן בניקוד מילוני. ערך והגיה ספרים בהוצאות מאגנס ודביר, ואף לימד דקדוק עברי בבית המדרש למורים העברי בבית הכרם. משנת 1967 עבד במפעל המילון ההיסטורי של האקדמיה ללשון העברית עד לפרישתו לגמלאות בשנת 1998. בשנת 1990 הגיש את עבודת הדוקטור שלו על צורות ההקשר ועל צורות ההפסק שבמקרא.

מדקדק בכל רמ"ח אבריו

ישראל בן-דוד היה בלשן ומדקדק בכל רמ"ח איבריו. הקמץ והפתח, צורות ההפסק וצורות ההקשר, טעמים מחברים וטעמים מפסיקים – כל אלה היו לא רק עיסוקו המדעי והמקצועי; הם היו אהבת חייו, וכתבתו עליהם הייתה שירה ממש, בסגנונה ובתוכנה. ספרו "צורות הקשר וצורות הפסק בעברית שבמקרא" הוא פרי עבודת נמלים שבדק בה את כל (!) המילים במקרא שצורתן בהפסק שונה מצורתן בהקשר. חידושו הגדול הוא שהכללים הקובעים אם הצורה תהיה של הפסק או של הקשר תלויים במידה מכרעת בתבנית הדקדוקית של המילה, ולא דווקא בטעם שהיא באה בו. הוא האיר את עינינו, בלשנים גדולים וקטנים, לפרטים חשובים שלא שמנו לב אליהם. נזכיר כאן מעט מהרבה מאוד. את בירוורו על ניקוד המילים 'בבלי' ו'פרסי' חתם במילים האלה: "בחינת כתיב-יד העתיקים והמדויקים, בחינת תורת הדקדוק ובחינת האטימולוגיה והלשונות הקרובות לעברית – שלושת עולות בקנה אחד ומלמדות קמץ גדול", כלומר בְּבִלִי, פְּרָסִי. והוא היה בקי גדול בשלושת התחומים האלה של הבלשנות העברית.

עוד לימדנו להכיר צורות נפרד של מילים שבאו במקורות בנטייה, והוכיח שהן הצורות הראויות, ולא אלה ששחזרו המילונים: הָמִי, הֶמֶיָה (מקובל: הֶמֶיָה); שְׁנֹעָה (הנפרד של שְׁנֹעַת); עֶמֶל (עֶמֶלָן – הברתה האחרונה היא כינוי קניין); בִּצְרָה (לצד בִּצְרָתָה); צֶאֱלָה (יחיד של צֶאֱלָה).

בן-דוד פעל גם "מאחורי הקלעים" בעשרות ספרים כעורך וכמגיה, לרבות במילון של אברהם אבן-שושן, ותרם רבות ללשונו ולתוכנו. הוא היה מראשוני העובדים המדעיים במילון ההיסטורי, בעיקר במדור הספרות העתיקה, ועבודתו הייתה בבחינת קב ונקי. היה איש רעים להתרועע, מאיר פניו לכל אדם. עמיתיו באקדמיה ללשון וחבריו בכל מקום יישאו את זכרו באהבה.

גבריאל בירנבאום

מתוך דברי ההספד של בתו, לִחַן הלברטל

אשתף אתכם כאן באנקדוטה מהתקופה שבה הוא הכיר את אימא: אחרי מלחמת השחרור שניהם נרשמו לקורס מזורז למורים בסמינר בית הכרם. כשאימא נרשמה לקורס נאמר לה שתמורת מחיר סמלי – 2 לירות לחודש – היא תוכל לקבל בסמינר ארוחות צוהריים. אימא אמרה שאין לה כסף לזה. כשהתחילו הלימודים, כולם הלכו לאכול, וקראו לה להצטרף, אבל היא הסבירה שלא נרשמה לארוחות צוהריים. ואז נאמר לה שהיא רשומה. לשאלתה: "מה זאת אומרת? אמרתי בפירוש שאני לא יכולה להירשם", נאמר לה ש"בן-דוד רשם אותך ושילם עבורך". אימא ניגשה אל אבא (שעד אותו רגע היה זר עבורה) ושאלה אותו בכעס מה פירוש הדבר, ואבא ענה לה: "אינני מאמין שבארץ ישראל יהודי יאמר שאין לו כסף לארוחות צוהריים מסובסדת, וכולם יעברו על זה לסדר היום". כזה היה. נדיב לאחרים וחסכן לעצמו, חסכן עד סגפנות.

← ← אירועים אחרונים

● ד"ר אורי מלמד הרצה מטעם האקדמיה ביום העיון השנתי "עֵבְרִית מְאֻרָּץ תְּצַמַּח" לזכר יצחק נבון בפארק נאות קדומים. יום העיון, שהוקדש לנושא המים, נערך בי"ג באלול, 13 בספטמבר. הרצאתו של ד"ר מלמד עסקה בנושא המים בלשון העברית.

● לראשונה השתתפה האקדמיה במיזם "ליל המדענים" באוניברסיטה העברית. בי"ט באלול, 19 בספטמבר, הרצתה רונית גדיש, המזכירה המדעית של האקדמיה, בנושא "מתחית העברית לעברית החיה – בין פעולות יחידים לפעילות ממסדית". בהרצאה סופר סיפורה של תחית העברית בארץ ישראל דרך פעולתם של אישים יחידים, והוצגו סיפוריהם של מילים חדשות ומחדשהן – רב חרדי, פועל, מורה להתעמלות, בעל חנות ועוד.

● קהל של עשרות רבות השתתף בהרצאתה של רונית גדיש על כללי הכתיב, שנערכה בשיתוף ארגון WIZE בבר הדיזי פרישדון בתל אביב בכ"ד באלול, 24 בספטמבר. בהרצאה השיבה גדיש לשאלות בנושאי הכתיב, והסבירה את העקרונות העומדים בבסיס הכללים שקבעה האקדמיה.

מן הארכיון: התפלה, המתקה או תפלול?

משמש במקרא ובלשון חז"ל גם בהוראת עֶרֶב, טעים, והוא התואר הרגיל למים הטובים לשתיה.

שמואל ייבין הביא כסמך את לשון הפסוק "וימתקו המים" (שמות טו, כה), שפירושו 'נרפאו המים ממריחות', והציע שלהוספת סוכר למים ייקרא מתוק, בניגוד להמתקה שפירושה הפיכת המים לראויים לשתיה. ואכן המונח 'המתקת מים' התקבל ב-19 קולות ללא כל התנגדות, ודחה את 'התפלת מים' ואת 'תפלול'.

כעבור למעלה מ-42 שנים, במרחשוון תשס"ג (2002), דנה שוב מליאת האקדמיה במונחים אלו. פרופ' אהרן דותן השתתף גם בישיבה זו, וכך אמר: "לפני למעלה מארבעים שנה הייתי מזכיר הוועדה שפסלה את ההצעה 'התפלה'. הנימוק היה אז שתפל הוא חסר טעם, והרעיון איננו להפוך מי ים למים תפלים, אלא למים טובים לשתיה, המכונים בעברית מים מתוקים. בינתיים עברו ארבעים שנה, ומים מותפלים אינם מים תפלים אלא מים טובים. לכן אפשר להכשיר את התפלה, שהתקבלה בציבור". ואכן בהצבעה אושרה פה אחד ההצעה להכשיר את המונח 'התפלה' לצד 'המתקה', ובמילוני האקדמיה כעת מופיעים שני המונחים גם יחד.

יעקב עציון

בטבת תשכ"ג, ינואר 1963, קיבל ראש הממשלה דוד בן-גוריון מכתב מאת המהנדס אלכסנדר זרחין, שהיה חלוץ מחקר התפלת המים בישראל הצעירה. במכתבו מזכיר זרחין הקצבה שאמור היה לקבל מהממשלה לקידום בניית מתקני התפלה שעליהם שקד. בן-גוריון השיב לזרחין קצרות שידבר על ההקצבה עם השרים המופקדים על כך, ואת יתר המכתב הקדיש לשאלה לשונית – ביקורת על השימוש בשורש תפ"ל במשמע הרחקת המלחים ממי הים. בן-גוריון מציין שתפל פירושו חסר טעם ולא חסר מלח, ולכן הוא מבכר את המילה 'המתקה' על 'התפלה'. לדבריו בכל לשונות אירופה מכנים מים שאינם מלוחים 'מים מתוקים' – ואיש אינו טועה לחשוב שהכוונה למים שהומתקו באמצעות סוכר.

כשלוש שנים קודם לכן, בניסן תש"ך, דנה בשאלה זו מליאת האקדמיה והחליטה אכן לקבל את המונח 'המתקה' ולפסול את 'התפלה' מן הטעמים שציין בן-גוריון במכתבו.

כך אמר בישיבה המזכיר המדעי של האקדמיה באותה עת, אהרן דותן: "בציבור מהלכות כיום שלוש מילים לציון נטילת המלחים ממי הים: המתקה, התפלה, תפלול. תפל פירושו חסר טעם, ולא דווקא חסר מלח. מי ים שניטלה מליחותם אינם חסרי טעם כלל וכלל, אינם תפלים. מתוק

ירושלים כ"ה בטבת תשכ"ג 21 בינואר 1963
מר זרחין יקר –

קיבלתי היום מכתבך מיום 17.1.1963 בענין ההקצבה אדבר עם השרים שזה בסמכותם: שר האוצר ושר הפיתוח.

הפעם אני רוצה להתנגד למילה התפלה, גם לאחר שקראתי ועיינתי במכתבך לאקדמיה העברית מיום 17.1.1960

בכל לשונות אירופה מבחינים בדיבור על מי אגם בין מים מתוקים ובין מים מלוחים. יש אומרים על אגם מי כנרת שמימיו מתוקים – אין מתכוונים לומר שהומתקו על ידי סוכר אלא שאינם מלוחים, וכל אדם מבין שהכוונה למים בלתי מלוחים.

אתה רוצה להשתמש במילה התפלה לזיכוי המים המלוחים ממלחם. אנו מוצאים את המילה תפל בתנ"ך בתואר ובפועל. ואתחיל מהפועל. בשמואל ב' אנו מוצאים פסוק זה "ועם עקש תתפל" (כב כז). לא ייתכן שהכוונה היא שבמאבק עם עקש תעקור מתוכו את המלח, אלא להיפך – תהיה לא פחות מעוקם ועקש.

התואר תפל נמצא כמה פעמים בתנ"ך. ביחזקאל ג י: "והגם טחים אותו תפל". כלום הכוונה פה בלי מלח? ושוב נאמר שם: "אמור אל טחי תפל ויפול היה גשם שוטף ואתנה אבני אלגביש תפולנה ורוח סערות תבקע. והנה נפל הקיר הלוא יאמר אליכם איה הטיח אשר טחתם". ברור שהכוונה תפל – בלי דבק, ולא בלי מלח (ושוב יש תפל שם יד, טו). וגם בפרק כ"ב: "ונביאיה טחו להם תפל חוזים שוא וקוסמים להם כזב".

באיוב יש "היאכל תפל מבלי מלח אם יש טעם בריר חלמות" (ו, ה). ברור שהכוונה למאכל חסר טעם כמו ריר חלמות, אבל לא כל אוכל שאין בו מלח. כלום מוכרחים לאכול שוקולד דווקא עם מלח כדי שלא יהיה טעמו כריר חלמות? תפל – לא מראה כאן על חוסר מלח על חוסר טעם.

באיכה (ב, יד) נאמר: "נביאיך חזו לך שוא ותפל... ויחזו לך משאות שוא ומדוחים". מכאן ברור שתפל הוא שם נרדף לשוא, למדוחים, אבל לא לדבר שאין בו מלח. כלום לחם מבלי מלח אי אפשר לאכול? כלום הוא כריר חלמות, או כשוא ומדוחים? תפל דומה לתפלה, כמו שנאמר בירמיהו: "ובנביאי שמרון ראיתי תפלה הנבאו בבעל ויתעו את עמי את ישראל" (כג, יג). שוב ברור שהכוונה למשהו שאין לו שחך, שהוא מתעה, אבל לא מחוסר מלח. אין כל רע וחטא והתעיה ומדוחים בדבר שאין בו מלח. גם באיוב נאמר "מעיר מתים ינאקו ונפש חללים תשוע ואלוה לא ישים תפלה" (כד, יב). אין לתפלה פה שייכות לחוסר מלח. והיות שתפל פירושו חוסר טעם, מדוח שוא, זיוף והטעיה, אין להגיד התפלת מים, כי התפלה היא השחתה במובן החומרי או במובן המוסרי. ומכיון שאומרים מים מתוקים למים שאינם מלוחים, מוטב לפי עניות דעתי להגיד המתקת מי הים.

בהוקרה, ד' בן-גוריון

לשון המכתב ששלח בן-גוריון למהנדס אלכסנדר זרחין (בתצלום משמאל)
תודה לארכיון בן-גוריון על מתן ההסכמה לפרסום המכתב. סימול התיק: אוסף שבתי טבת, 71-2-25.

העורך: יעקב עציון • סדר והפקה: אורית טפרברג

דואר אלקטרוני: ivrit@hebrew-academy.org.il • במרשתת: hebrew-academy.org.il
האקדמיה ללשון העברית, קריית האוניברסיטה, גבעת רם, ירושלים 9190401 • טלפון: 02-6493555